

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษา นับเป็นการสร้างสม และการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ของมนุษย์ เพื่อแก้ปัญหาและยังให้เกิดความเจริญทางพุทธิปัญญา จิตใจ สังคม และอนามัย ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่นำมาพัฒนาความสามารถของบุคคลในสังคม โดยการเลือกสรรและควบคุมสิ่งแวดล้อมให้บุคคลได้รับความสามารถ และพัฒนาตนเองอย่างดีที่สุดตามที่ตนเอง และสังคมปรารถนา กระบวนการศึกษาดังกล่าว เป็นเครื่องมือที่คนรุ่นหนึ่งถ่ายทอดให้แก่คนอีกรุ่นหนึ่ง ด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุถึงคุณค่าหรืออุดมการณ์ต่าง ๆ ที่สังคมขณะนั้นต้องการ

George D.Spindler นักมานุษยวิทยาหลงความเห็นว่า การศึกษาคือกระบวนการอย่างหนึ่งในการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural Transmission) ซึ่งการถ่ายทอดวัฒนธรรมดังกล่าวไม่ใช่วิธีการถ่ายทอดทางเดียว ซึ่งมุ่งจะให้คนมีแบบวัฒนธรรมเป็นพิมพ์เดียวกันหมด เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่จะทำให้บุคคลแต่ละคนเป็นตัวของตัวเอง ทั้งในด้านรูปร่างภายนอก ทักษะ และบุคลิกภาพ ซึ่งหมายรวมทั้งความรู้สึนึกคิด ทศนคติ เซาว์นปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม¹

การที่สังคมหนึ่ง ๆ สามารถดำรงรักษาวัฒนธรรมของตนให้คงอยู่ได้นั้น ย่อมเกิดจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยคนรุ่นเก่ามีหน้าที่ในการถ่ายทอด และคนรุ่นใหม่มีหน้าที่เรียนรู้วัฒนธรรมต่าง ๆ ของกลุ่มที่ตนเข้าเป็นสมาชิก ดังนั้นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงอยู่ของวัฒนธรรม และ

---

¹คำรงค์ ฐานดี, มานุษยวิทยา สังคม และวัฒนธรรม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 201.

การถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสังคมประภิต² (Socialization) ซึ่งมีความหมายว่า กระบวนการซึ่งบุคคลได้รับความรู้ ทักษะ ลักษณะและคุณค่าต่าง ๆ รวมทั้งบุคลิกภาพจากการติดต่อสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งสามารถทำให้เขาเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม มีคุณธรรม จริยธรรมและมีวัฒนธรรม

ศิลปการดนตรีไทย เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญแขนงหนึ่ง ได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ทางการดนตรี อันเป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นมรดกอันเกิดจากอัจฉริยภาพและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยที่ได้ถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคน จึงเป็นสิ่งที่ดีงาม แสดงให้เห็นถึงความเป็นอารยชาติมาแต่อดีต โดยที่บรรพบุรุษได้แสดงออกตามความรู้ ความคิดความเชื่อในแต่ละยุคแต่ละสมัยและได้ถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการถ่ายทอดทางการดนตรีไม่เหมือนกับการถ่ายทอดมรดกที่เป็นวัตถุ คนในสังคมต้องยอมรับความจริงข้อหนึ่งว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน วัฒนธรรมบางอย่างไม่สามารถปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในสังคมได้ก็สูญไป ฉะนั้นการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการดนตรีของชาติใดก็เช่นกัน จะรุ่งเรืองเป็นที่นิยมของคนในชาติต่อ ๆ ไป หรือของชนชาติอื่นได้ ย่อมจะต้องมีการสะสมและสืบเนื่องกันมาโดยไม่ขาดตอน ขาดระยะ พยายามคิดค้นให้มีการพัฒนาจากของเดิมอยู่เสมอ และจะต้องเข้ากับของเดิมได้ ทั้งยังต้องส่งเสริมให้แพร่หลายไปในหมู่คณะของชาติ และชาติอื่นด้วยและต้องปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมเฉพาะหน้าและเหตุการณ์ปัจจุบันอีกด้วย³

การดนตรีไทยได้พัฒนาขึ้นมาตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัย การดนตรีไทยจึงมีลักษณะโครงสร้างที่สะท้อนถึงลักษณะโครงสร้างของสังคมไทย ดนตรีไทยเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนไทยตั้งแต่เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินจนกระทั่งไพร่สามัญชน ชานา ชาวบ้านทั่วไป ในอดีตนั้นชีวิตคนๆ หนึ่งยากนักที่จะไม่ได้ผ่านขั้นตอน

²รัตนา ตุงคสวัสดิ์, พื้นฐานการศึกษาทางสังคม (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา, 2528), หน้า 35. (อัครสำเนา)

³วิเชียร กุลตัมภ์, เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 29 (มปท., 2500), หน้า 4-5.

ของชีวิตที่ต้องมีคนตรีเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องด้วย ตั้งแต่เกิดจนตาย โคนจุก ทำขวัญ บวช แต่งงานและงานศพ คนตรีไทยเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมเหล่านี้จะแยกออกจากกันไม่ได้⁴ ระยะเวลาอันยาวนานในการสร้างสมและถ่ายทอดศิลปการทางด้านคนตรีไทย เป็นผลให้การคนตรีของไทยเริ่มเข้าสู่แบบแผนมากขึ้นจนได้รับการพัฒนาขึ้นทั้งในด้านบทเพลง การประสมวงคนตรีไทยและเครื่องคนตรีไทยตลอดจนสามารถยกระดับให้เป็นวิชาชีพ

ศิลปการคนตรีของไทย สามารถยกระดับเป็นวิชาชีพได้ ด้วยมีลักษณะ ดังนี้⁵

1. เป็นบริการสังคม (Social Service) ที่มีลักษณะเจาะจงและจำเป็น
2. เป็นอาชีพที่เน้นหนักในวิธีการปฏิบัติที่ต้องอาศัยสติปัญญา เป็นงานที่ใช้กำลังปัญญายิ่งกว่ากำลังกาย
3. เป็นอาชีพที่ต้องใช้เวลาฝึกฝนอบรมเฉพาะอย่างเป็นเวลาานาน
4. เป็นอาชีพที่มีความเป็นอิสระในตัวเองอย่างเต็มที่ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับรายบุคคลและในฐานะกลุ่มผู้ประกอบอาชีพ
5. เป็นอาชีพที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในหมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านความรับผิดชอบ และการกระทำของผู้ประกอบอาชีพ ภายใต้อุปบข่ายแห่งความมีอิสระในการประกอบอาชีพนั้น
6. เป็นอาชีพที่เน้นหนักในการให้บริการต่อสังคม ยิ่งกว่าการหวังกำไรจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุที่ว่ามูลเหตุแห่งการรวมกลุ่มและการกระทำนี้ก็เพื่อให้บริการแก่สังคม
7. เป็นอาชีพที่กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจในการปกครองตัวเอง
8. เป็นอาชีพที่มีจรรยาบรรณที่เข้าใจเป็นที่แจ่มแจ้ง และในส่วนที่ยังมีความคลุมเครือ เป็นที่สงสัยก็ได้มีการตีความ ด้วยตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม

ความสามารถในการพัฒนาและยกระดับให้เป็นวิชาชีพของศิลปวิทยาการคนตรีของไทยไม่ได้หยุดนิ่ง ยังคงก้าวหน้าต่อไปสู่ความเป็นมาตรฐานของวิชาชีพชั้นสูงที่มีเนื้อหาสาระเป็นของตนเอง มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงที่จะจัดการศึกษาอย่างมีระบบ ในระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อผลิตบุคลากรในวิชาชีพคนตรีไทยให้แก่สังคมในลักษณะที่

---

⁴ปราณี วงษ์เทศ, "การวิเคราะห์คนตรีไทยในแง่มานุษยวิทยาอย่างคร่าว ๆ" สังคีต (กรุงเทพมหานคร: กรุงสยามการพิมพ์, 2521), หน้า 22.

⁵จිරพันธ์ พูลพัฒน์, ลักษณะของวิชาชีพ (มปท., 2514), หน้า 180-181.

ไม่ซ้ำซ้อนกับวิชาชีพอื่น ๆ และมีจรรยาบรรณเป็นรากฐานในการปฏิบัติงานของบุคลากร การถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น เป็นหน้าที่ของคนรุ่นก่อน หรือ ผู้ใหญ่ หรือ ผู้สูงอายุ ท่านทั้งหลายนี้มีความรู้ความสามารถที่สะสมจากประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงมีความสามารถที่จะทำการถ่ายทอด จึงเรียกว่าเป็น "ภูมิปัญญา" คือ เป็นผู้ที่เทียบพร้อมด้วยความรู้ลึกซึ้งในปรัชญาอันเกี่ยวเนื่องด้วย จารีตประเพณี ภาษา และคุณภาพแห่งการผสมผสานระหว่างความรู้ในทางทฤษฎี และในทางปฏิบัติ ได้อย่างเด่นชัด และด้วยความรู้ความสามารถที่ได้สั่งสมมาแต่ด้วยเยาว์และคงความสามารถให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม⁶

ภูมิปัญญาที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาดังกล่าวที่ได้ถ่ายทอดศิลปวิทยาการ โดยทั่วไปจะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็น "ครู" ไม่แต่ในสังคมไทยเท่านั้น ทุกสังคมยอมรับกันว่า "ครู" เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญ ในสาขาวิชาการสาขาหนึ่งสาขาใดมาากๆ ถึงแม้จะไม่ได้เป็นครูหรือไม่ได้สอนคนเป็นกิจลักษณะ คนทั้งหลายมักจะยกย่องและเรียกเขาว่าเป็น "มือชั้นครู" ครูจึงควรเป็นผู้รู้และผู้ชำนาญอย่างแท้จริง อย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีความรู้ในวิชาที่ตนสอนอย่างชำซอง นอกจากจะมีความรู้แล้ว ควรจะต้องมีความชำนาญในการปฏิบัติและเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กด้วย⁷

"ครู" หรือผู้ถ่ายทอดศิลปวิทยาการนั้น ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเชื่อมโยงความรู้ที่ได้สั่งสม ประสบการณ์ คุณธรรมจริยธรรม และความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงอันเป็นธรรมชาติของโลกที่อยู่ในรูปแบบธรรมนั้น ให้สามารถสัมผัสได้รับรู้ได้ในลักษณะรูปธรรมและต้องถ่ายทอดให้ตัวกลางที่เป็นรูปธรรมที่สามารถเข้าใจนี้ กลับคืนสู่ความเป็นนามธรรมที่เห็นชัดเจนได้ กระบวนการนี้เป็นกระบวนการทางภูมิปัญญา โดยความหมาย

⁶คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน, กระทรวงศึกษาธิการ, คำประกาศเกียรติคุณศิลปินแห่งชาติ, ศิลปินแห่งชาติ 2530 (มปท., 2530), หน้า 45.

⁷ก่อ สวัสดิพิพาณิช, ดร., มองการศึกษา: เส้นทางที่เท่าเทียมของคนในสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 539.

แล้ว ภูมิปัญญา⁸ คือองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆ ของการดำรงชีวิตของคนที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ความรู้นั้นสืบทอดกันมาจนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง สามารถพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย เพื่อแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของสังคมยุคนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม หมายความว่า ภูมิปัญญาเหล่านั้นได้รับการตรวจสอบประยุกต์เรียบร้อยแล้ว ความรู้เดิมได้นำมาประยุกต์กับความรู้ใหม่ เกิดภูมิปัญญาเพื่อคลี่คลายปัญหาในสถานการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งภูมิปัญญานี้เป็นสิ่งที่สามารถได้มาจากการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดวัฒนธรรมอื่นและสังคมอื่นแล้วมาปรับปรุงปรับใช้ในพื้นที่และบริบทของสังคมของตนเอง สืบต่อมาหลายชั่วอายุคนจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของตนเองไป

ลักษณะของภูมิปัญญา อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ จีวทัศน์ ปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า ความเชื่อและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่น ๆ

กระบวนการของภูมิปัญญา ประกอบด้วย

1. กระบวนการการคิด คือ มีการคิดอย่างเป็นระบบ ขั้นตอนเฉพาะของตน คิดโดยการประยุกต์ความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เกิดความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน และคิดมาจากส่วนของประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาแต่ในอดีต

2. กระบวนการตัดสินใจ หลังจากผ่านกระบวนการการคิดแล้วจะต้องมีการตัดสินใจ เลือกแนวทางปฏิบัติตามที่พิจารณาว่าเหมาะสม

3. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ กระบวนการนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการสืบทอดความรู้ไปยังคนรุ่นต่อ ๆ ไป เกิดการสืบทอดความคิดไปยังคนรุ่นหลังการถ่ายทอดความรู้ไม่ใช่เป็นเพียงการสอนในรูปแบบเท่านั้น แต่รวมทั้งการสอนนอก

⁸กรรณิการ์ สัจกุล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อ้างถึงใน สุจิตรา แสงหิรัญ, ความหมายของภูมิปัญญาไทย เอกสารประกอบการเรียนรายวิชา 411720 ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนาศึกษา, 2536, หน้า 2-4, 8.

รูปแบบด้วย เช่น การปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม การให้ความช่วยเหลือแก่สังคม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ในสังคมหรือชุมชนใดก็ตามเมื่อเกิดขึ้นและดำรงอยู่มานาน จะต้องมีภูมิปัญญาของตัวเอง มิฉะนั้นสังคมนั้นก็อยู่ไม่ได้ ภูมิปัญญามีลักษณะเป็นกระบวนการที่สะสมเป็นระยะเวลานานซึ่งเกิดจากการสะสมประสบการณ์และการเรียนรู้ในสังคมของตนเอง เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมนั้น ขณะนั้น เป็นความรู้ทางด้านต่างๆ ในลักษณะองค์รวม คือเชื่อมโยงกันไปหมดเป็นคุณภาพของความรู้ในการดำรงชีวิตในสังคมนั้น เช่น แบบแผนการผลิต การศึกษาวัฒนธรรม การดูแลธรรมชาติ คุณธรรม จริยธรรม นั่นคือการผสมผสานกลมกลืนระหว่างความเป็นมนุษย์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม นอกจากจะมองภาพรวมในลักษณะสังคมแล้ว ในด้านของตัวบุคคล หลายครั้งเราพบว่าประสบการณ์ของบุคคลหนึ่งมีสาระที่น่าสนใจ และประสบการณ์ชีวิตของคนๆ นั้น ไม่ได้สะท้อนให้เห็นเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งแต่ได้บ่งบอกถึงเหตุการณ์ที่หลากหลายตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้ที่แตกต่างในแต่ละช่วงของอายุคนนั้น ประสบการณ์เหล่านี้เป็นที่มาของแนวทางการดำเนินชีวิตและเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังความคิด การตัดสินใจต่อเรื่องราวต่างๆ ในปัจจุบันการตัดสินใจโดยผ่านการถกเถียงประสบการณ์ชีวิตของคนๆ หนึ่ง จากเหตุการณ์สะสมขึ้นมาจนพัฒนาไปสู่ความรู้ ความเข้าใจชีวิตของตนเองชัดเจน จึงเป็นมิติที่อยู่ในสำนึกของคน เป็นอีกส่วนหนึ่งของสังคมหมู่บ้านที่ก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย สิ่งเหล่านี้เราเรียกว่า "ภูมิปัญญา"

ในศิลปวิทยาการด้านดนตรีของไทยก็เป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด และภูมิปัญญาของโบราณจารย์ทางดนตรีไทยที่ได้สร้างสรรค์ จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชาติที่สำคัญยิ่ง ในปัจจุบันเป็นที่น่าเสียดายว่า ชนรุ่นใหม่มีความนิยมชมชื่นดนตรีตะวันตกมากกว่าดนตรีของตนเอง ทั้งนี้อาจเนื่องจากชนรุ่นใหม่ไม่เข้าถึงคุณค่า ไม่เข้าใจในหลักการและเหตุผลของดนตรีไทย ไม่รู้ที่มาและวิวัฒนาการของดนตรี รวมทั้งไม่เข้าใจโครงสร้างในระบบสังคมไทยและไม่เข้าใจสภาพที่แท้จริงของตนเอง ทำให้การดำเนินชีวิตค่อนข้างสับสนและเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าดนตรีตะวันตกมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน⁹

⁹อรวรรณ บรรจงศิลป์,และคณะ, ความคิดและภูมิปัญญาไทย ชุด ครุียงศิลป์ (มปท., 2534), หน้า 1.

สำหรับครูในศิลปวิทยาการดนตรีไทยนั้นจะเป็นศูนย์รวมแห่งความรู้ทางด้านดนตรีไทยทั้งปวง และธรรมชาติของการสอนดนตรีไทยที่ครูมีอิสระในการถ่ายทอดต่างคนต่างมีความคิดต่าง ๆ กัน ดังจะสังเกตได้จากบทเพลงที่เป็นเพลงเดียวกันแต่ต่างครูต่างก็แต่งเป็นทางของตนเอง¹⁰ ซึ่งครูดนตรีที่เชี่ยวชาญชำนาญนั้นจะต้องจำเพลงได้มาก สามารถจะสร้างทางของตนเองสอดแทรกลักษณะเฉพาะลงในเพลงได้อย่างแนบเนียน¹¹ นอกจากเหตุข้างต้นแล้วการศึกษาหรือการถ่ายทอดวิชาการทางด้านดนตรีไทยหรือการปฏิบัติทักษะเครื่องดนตรีไทยไม่มีตำราเข้ามาช่วยสอนและไม่เคยมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเลย¹² เมื่อเวลาล่วงไป ศิลปวิทยาการนี้ก็จะยิ่งสูญไป

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ทำให้ความก้าวหน้าทางดนตรีไทยหยุดชะงักและกลายเป็นเส้นขนานที่แบ่งแยกความเป็นคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ดนตรีไทยกับดนตรีสากล เป็นระยะที่ดนตรีสากลแพร่เข้ามาและคนรุ่นใหม่ก็หันไปสนใจ จนทำให้ดนตรีไทยต้องซบเซาศิลปะทั้งหลายเมื่อไร้ผู้สนับสนุน ศิลปินที่ขาดผู้อุปถัมภ์ ทั้งสองอย่างนี้ต้องตกอับไปเป็นธรรมดา แม้ดนตรีไทยจะไม่ดับวูบลงทีเดียวแต่ก็ไม่ทอแสงสภาวะเหมือนอย่างก่อน¹³

ปัจจุบันดนตรีไทยประสบกับปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุให้การดนตรีของไทยอาจจะซบเซาและเสื่อมหายไประยะหนึ่งได้ เพราะคนในสังคมไทยทุกวันนี้เข้าใจ ซาบซึ้ง

¹⁰ มาศสุภา สีสูกอง, “แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับดนตรีไทยที่ส่งผลถึงการศึกษาย่อยทอด” พัฒนาการของการศึกษาวิชาชีพดนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 13.

¹¹ เรณู โกศินานนท์, นาฏดุริยางคสังคีตกับสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2535), หน้า 5.

¹² สัจด์ ภูเขาทอง, นักดนตรีกับการบันทึกโน้ต (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2531).

¹³ ปัญญา รุ่งเรือง, ประวัติการดนตรีไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 115.

ในดนตรีไทยไม่มากนัก เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมวัฒนธรรมเปลี่ยน

ในดนตรีไทยไม่มากนัก เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนไปทั้ง ๆ ที่ยอมรับว่า ดนตรีไทยมีความสำคัญและเป็นแบบฉบับ และมักเห็นว่าเป็นเรื่องที่พื้นสมัย ควรรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ และเห็นว่าวงดนตรีไทยผูกพันอยู่กับความซ้ำซาก ติดอยู่กับอดีต ขาดการพัฒนา¹⁴

สถาบันการศึกษาในปัจจุบันได้มีบทบาทสำคัญในการที่จะปลูกฝัง ส่งเสริมพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ความสามารถแทนบ้าน สำนักสามัญชน และวัดวาอาราม ซึ่งเคยมีบทบาทในด้านนี้มาก่อน ศิลปวัฒนธรรมทางดนตรีของไทยจึงได้รับการสืบทอดและถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา หน้าที่ของสถาบันศึกษามีส่วนที่จะช่วยให้การดนตรีไทยคงอยู่ และสืบทอดต่อไปได้ มีปัญหาและอุปสรรคที่จะเป็นสิ่งที่ทำให้ดนตรีไทยเกิดการชะงักหรือถดถอยลง พอสรุปได้ดังนี้ คือ¹⁵

1. ขาดผู้สอนที่มีความสามารถ
2. ขาดการเผยแพร่ความรู้ และการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร
3. สภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจในสังคมปัจจุบันไม่เอื้ออำนวย
4. ความเจริญทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่

นอกเหนือจากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมาแล้ว ยังมีปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ "เครื่องดนตรี" เพราะคนไทยในปัจจุบันมีแนวคิดที่เปลี่ยนไปจากเดิมคือ คิดว่าเครื่องดนตรีไทยไม่ทันสมัย ระดับเสียงไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันเหมือนดนตรีสากล การบรรเลงยังแสดงออกในรูปแบบเดิม และใช้เป็นเพียงสิ่งประกอบการแสดงและพิธีการเท่านั้น¹⁶ ทั้งผู้สอนดนตรีที่มีความสามารถ และ เครื่องดนตรีไทยเป็นปัจจัยสำคัญในการ

¹⁴กรกฎ หลีกเพชร, "สังคมปัจจุบันกับการพัฒนาดนตรีไทย" วารสารเอกลักษณ์ไทย (มิถุนายน), (มปท., 2520): 70-72.

¹⁵สงบศึก ธรรมวิหาร, แนวคิดและวิธีการของมนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาคศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า

¹⁶เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, "ดนตรีไทยขำเท้าหรือถอยหลัง" ใน หนังสือที่ระลึกประกวดดนตรีไทยระดับนักเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งที่ 5 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ชลบุรี (มปท., 2525), หน้า 60-62.

พัฒนาการดนตรีของไทยให้เจริญก้าวหน้าและสามารถที่จะเรียกความสำคัญกลับคืนมาสู่ความสำนึกแห่งความเป็นชาติไทยอีกวาระหนึ่ง ดนตรีไทยจึงควรได้รับการพัฒนา ส่งเสริม และถ่ายทอดให้มากยิ่งขึ้น ให้เหมาะสมกับการเป็นโลกแห่งการติดต่อสื่อสารในสังคมปัจจุบัน

จากการสำรวจสถาบันการศึกษาที่ให้การศึกษาในวิชาด้านดนตรีไทย แหล่งสอนดนตรีไทยของเอกชน แหล่งผลิตเครื่องดนตรีไทย แหล่งจำหน่าย และนักดนตรีอาวุโสหลายท่าน พบว่า "ซอสามสาย" เป็นเครื่องดนตรีที่ไม่ใครมีผู้ชำนาญการหรือเชี่ยวชาญในจำนวนมากเมื่อเทียบกับเครื่องดนตรีอื่น เช่น ขิม ระนาดเอก ขลุ่ย และซออู้ เป็นต้น อีกทั้งจำนวนซอสามสายที่วางจำหน่ายตามแหล่งผลิตหรือแหล่งจำหน่ายนั้นก็มีจำนวนน้อยมาก คือ ในหนึ่งร้านมีไม่เกิน 3-7 คัน ถ้ามีผู้ต้องการซอสามสายไว้ในครอบครอง จะต้องมีการสั่งทำไว้ล่วงหน้าอย่างน้อย 15-30 วัน และราคาของซอสามสายแต่ละคันก็ไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท สาเหตุที่ทำให้ "ซอสามสาย" ไม่เป็นที่นิยมคงไม่ใช่เพียงแค่กรรมวิธีในการสร้างยากและต้องใช้เวลา มีราคาแพง หาผู้ถ่ายทอดยากและลำบากในการเรียนรู้เท่านั้น¹⁷ แต่ควรพิจารณาถึงโครงสร้างของสังคมไทยและบริบทต่าง ๆ ประกอบด้วย

เครื่องดนตรีไทยได้พัฒนาทั้งรูปแบบ โครงสร้าง หน้าที่ และวิธีการมาโดยลำดับ โดยทั่วไปสามารถจำแนกเครื่องดนตรีไทย ออกเป็น 4 ประเภท ตามกิริยาการบรรเลง¹⁸ คือ คีล สี ดี เป่าและในบรรดาเครื่องดนตรีไทยย่อมเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า "ซอสามสาย" เป็นเครื่องดนตรีของไทยซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ¹⁹ มีความงดงาม ค้วยเกิดจาก

¹⁷สัมภาษณ์ จ้อน ไทรวีมาน, เจ้าของร้านครุียงค์ไทยอุตสาหกรรม, 9 ตุลาคม 2537.

¹⁸เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี, สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พรินติ้ง เฮ้าส์, 2530), หน้า 20.

¹⁹มนตรี ตราโมท, "ซอสามสาย" ใน อนุสรณ์เชิดชูเกียรติ 100 ปี พระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี), ผู้เชี่ยวชาญซอสามสายแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, 2537), หน้า 49.

พลังความคิด และสติปัญญาของช่างไทย สามารถแปลงเสียงได้ใกล้เคียงกับเสียงมนุษย์มากกว่าเครื่องดนตรีจีนอื่นๆ²⁰ เป็นทั้ง "สวนการ" ในทางสุนทรียรส และเป็น "ทัศนการ" ในความวิจิตรสวยงาม เป็นเครื่องดนตรีที่เล่นยากแต่นิยมกันว่าไพเราะเพราะสอดประสานเข้ากับเสียงนักร้องได้สนิทสนมเป็นอันดี หากเสียงของเครื่องดนตรีไทยจีนอื่นเทียบเคียงได้ยาก²¹ จึงถือเป็นเครื่องดนตรีจีนเอกของไทย²²

ซอสามสาย (Siamese Spike Fiddle²³/SAW SAM SAI²⁴/Three Stringed Fiddle²⁵) จัดอยู่ในเครื่องดนตรีประเภทสี ไม่สามารถจะกำหนดได้ว่ามีมาแต่สมัยใด แต่อย่างน้อยในสมัยสุโขทัย²⁶ มีหน้าที่บรรเลงอยู่ในวงขับไม้ ซึ่งเป็นวงดนตรีโบราณที่ประกอบพระราชพิธีสมโภชมาแต่โบราณ เช่น กล่อมเสวตฉัตรในพระราชพิธีฉัตรมงคล กล่อมช้างในพระราชพิธีขึ้นระวางพระคชาธาร งานเฉลิมฉลองพระราชมนต์เจียร เหล่ากลุ่มข้าลูกหลวงในพระราชพิธีสมโภชลูกหลวง เป็นต้น ในวงดนตรีของชาวบ้าน ไพเราะสามัญชนนั้น ไม่นิยมเอาซอสามสายเข้าร่วมประสมวงด้วย คงจะเห็นว่าเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ใน

²⁰อุดม อรุณรัตน์, "ต้นตอซอสามสาย" ใน อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพนางเปี่ยมศรี คุริยางกูร, (มปท., 2534), หน้า 17.

²¹ธนิต อยู่โพธิ์, เครื่องดนตรีไทย (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2532), หน้า 106.

²²พูนพิศ อมาตยกุล, ดนตรีวิจักษ์: ความรู้เรื่องดนตรีไทยเพื่อความชื่นชม (กรุงเทพมหานคร: สยามสมัยการพิมพ์, 2529), หน้า 39.

²³อุดม อรุณรัตน์, ต้นตอซอสามสาย, หน้า 17.

²⁴ธนิต อยู่โพธิ์, เครื่องดนตรีไทย, หน้า 105.

²⁵สัมภาษณ์ นฤมล สุนทรานู, อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 19 ตุลาคม 2537.

²⁶อุทิศ นาคสวัสดิ์,ดร., "ซอสามสาย" ใน ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 13 (กรุงเทพมหานคร: บริษัททวณกการพิมพ์, 2523), หน้า 7.

พระราชพิธีของพระมหากษัตริย์²⁷ เมื่อมีการพัฒนาการประสมวงจากวงขับไม้ กับวงบรรเลงพิณเข้าด้วยกัน จึงเกิดเป็นวงมโหรี อันเป็นแบบแผนของวงมโหรีในปัจจุบันที่ต้องมีซอสามสายประจำวงอยู่ด้วยเสมอ²⁸

ในสมัยแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์พระองค์ทรงพอพระราชหฤทัยซอสามสายเป็นพิเศษ ถึงกับทรงหัดสีซอและสีพระหัตถ์ก็ดีมาก²⁹ อีกทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทาน "ตราภูมิคุ้มห้าม"³⁰ แก่เจ้าของสวนที่มีมะพร้าวพันธุ์ซอ ไม่ต้องเสียภาษีอากรใดๆ เพียงแต่คัดกะโหลกของามๆ ส่งเข้าไปถวายเป็นของหลวงเท่านั้น ไม้แก้วสำหรับทำคันชักซอสามสาย และหนังแพะสำหรับขึ้นหน้าซอ นั้น ได้มีหนังสือจากหมื่นศักดิ์พลเสธ เจ้ากรมฯ ถึงพระยานครศรีธรรมราช³¹ ให้เร่งหาแล้วส่งขึ้นไปทูลเกล้าฯถวาย พระองค์ทรงสร้างซอสามสายขึ้นไว้เป็นคู่พระหัตถ์พระราชทานนามว่า "ซอสายฟ้าฟาด"³²

พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ได้เคยกล่าวกับ พระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี) ว่า "ถ้าไม่เรียนซอสามสายไว้ ต่อไปอาจจะสูญ คุณหลวงนายมีนิสัยสุภาพ และมีความพยายามดีทั้งเป็นผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีเคารพครูอาจารย์เป็นอย่างสูง

²⁷ปัญญา รุ่งเรือง, ประวัติการดนตรีไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 46.

²⁸มนตรี ตราโมท, ซอสามสาย, หน้า 49-50.

²⁹พูนพิศ อมาตยกุล, "ซอสามสายในพระราชวงศ์จักรี" สยามสังคีต ฉบับร่วมเล่ม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เจ้าพระยา, 2524), หน้า 111.

³⁰ชนิด อยู่โพธิ์, เครื่องดนตรีไทย, หน้า 106.

³¹สำนักราชเลขาธิการ, จดหมายเหตุ ร.2 (มปท., มปป.).

³²ประวัติชีวิตพระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี), ใน เชิดชูเกียรติ 100 ปี พระยาภูมิเสวี (จิตร จิตตเสวี), ผู้เชี่ยวชาญซอสามสายแห่งกรุงรัตนโกสินทร์, หน้า 51.

ขอให้เรียนขอสามสายไว้ เพื่อจะได้ส่งสอนอนุชนรุ่นหลังต่อไป"³³

คำกล่าวข้างต้น ได้เสนอประเด็นที่น่าสนใจ คือ 1) ถ้าไม่มีการถ่ายทอดและสืบทอดหลักวิชาการบรรเลงขอสามสายไว้ ต่อไปในอนาคตอาจจะสูญไปหมด และ 2) คุณลักษณะของผู้ที่จะรับการถ่ายทอดศิลปวิทยาการดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ที่มีความเพียรพยายาม ทั้งเป็นผู้ที่มีความกตัญญูกตเวที และให้ความเคารพต่อครูอาจารย์ผู้ถ่ายทอดให้เป็นสรวง ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยครั้งนี้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดนตรีของไทย พบว่า งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับการดนตรีไทยได้แสดงให้เห็นแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไป คือเริ่มมีแนวคิดที่จะบันทึกเรียบเรียงขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้น และพยายามอธิบายความรู้ทางการดนตรีไทย เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าและอ้างอิงได้ในโอกาสต่อไป ซึ่งต่างไปจากในอดีต ที่ว่า วิชาการดนตรีของไทยจะส่งผ่าน ถ่ายทอดกันโดยการบอกเล่าแต่เฉพาะในสำนักหรือสายตระกูล หรือในหมู่ศิษย์ของตนเองเท่านั้น ประกอบกับการรับแนวความคิดจากสาขาวิชาอื่นมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการดนตรีไทย เช่น การใช้แนวคิดในเชิงมานุษยวิทยาวิเคราะห์ดนตรีไทย โดย ปราณี วงษ์เทศ เป็นต้น ไม่พบงานวิจัยหรืองานเขียนที่ศึกษาพฤติกรรมการถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีปฏิบัติในลักษณะที่เป็นภูมิปัญญาไทย โดยใช้แนวคิดทางการศึกษาและพยายามอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดศิลปวิทยานั้น ๆ จากการวิเคราะห์ด้วยหลักและพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมและบริบทอื่น ๆ ตลอดจนสร้างหลัก หรือวิธีการที่เหมาะสมในการถ่ายทอดการปฏิบัติทักษะเครื่องดนตรีไทยให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาในเรื่องของภูมิปัญญาไทยนั้นจะช่วยให้เราเข้าใจความเป็นคนไทย และรากเหง้าของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ประกอบกับสภาพปัญหาที่สำคัญในการดนตรีของไทยขณะนี้กำลังประสบอยู่ คือ การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นภูมิปัญญา ทั้งทางปฏิบัติและทฤษฎีเป็นจำนวนมาก รวมทั้งปัญหาของเครื่องดนตรีไทย คือ ขอสามสาย ซึ่งไม่มีใครมีผู้เชี่ยวชาญทางการบรรเลงขอสามสาย จะส่งผลให้ศิลปวิทยาการทางการบรรเลงขอสามสายต้องสูญ

³³ประวัติชีวิตพระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี), ใน เชิดชูเกียรติ 100 ปี พระยาภูมิเสวี (จิตร จิตตเสวี), ผู้เชี่ยวชาญขอสามสายแห่งกรุงรัตนโกสินทร์, หน้า 11.

หายไป จึงถือโอกาสนี้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง "การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาไทยในการถ่ายทอดการบรรเลงซอสามสาย" โดยถือว่า "ซอสามสาย" เป็นเครื่องดนตรีจีนหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางภูมิปัญญาของคนไทย ทั้งในทางการสร้าง และการบรรเลงรวมทั้งกระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงซอสามสายอันเป็นกระบวนการ ชัดเกลาและสร้างคุณลักษณะของบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดในลักษณะอันเป็นที่พึง ประสงค์ของสังคม อันเป็นกระบวนการสังคมประกิตที่ใช้ในการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม และการดำรงคงอยู่ของสังคมมนุษย์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติชีวิต ประสบการณ์เรียนรู้ทางด้านดนตรีไทย และการรับ การถ่ายทอดการบรรเลงซอสามสายของภูมิปัญญาไทยทางด้านดนตรีไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการทางภูมิปัญญา ในกระบวนการถ่ายทอดการบรรเลง ซอสามสายของภูมิปัญญาไทยทางด้านดนตรีไทย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง บุคคลและองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆที่เกิดจากการสัง สมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถพัฒนา หรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับ กาลสมัย และมีการเชื่อมโยงทุกส่วนของสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริย ธรรม เป็นองค์ของตัวบุคคล และทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากความคิดภายใต้พื้นฐานสังคม วัฒนธรรมของคนไทย แสดงให้เห็นในลักษณะ ภูมิรู้ ภูมิธรรม และการถ่ายทอด

การถ่ายทอด หมายถึง การให้ความรู้ทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติจากบุคคลหนึ่ง ไปสู่อีกบุคคลหนึ่งทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยภูมิปัญญา การถ่ายทอดมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นรับการถ่ายทอด ขั้นการเรียนรู้และพัฒนา และขั้นการถ่ายทอดสืบท่อ

การบรรเลงซอสามสาย หมายถึง การทำเพลงด้วยเครื่องดนตรีประเภทสีที่มี 3 สาย หรือเรียกว่า "ซอสามสาย" ให้เกิดความไพเราะตามธรรมเนียมของการบรรเลง

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาระยะยาวเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยในการถ่ายทอดการบรรเลงซอสามสายจากภูมิปัญญาไทยที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ทางดนตรีไทย โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ ดังนี้

กระบวนการทางภูมิปัญญา

1. กระบวนการคิด
2. กระบวนการตัดสินใจ
3. กระบวนการถ่ายทอด

การถ่ายทอด ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการรับการถ่ายทอด
2. ขั้นการเรียนรู้และพัฒนา
3. ขั้นการถ่ายทอดและสืบต่อ

2. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาประวัติชีวิต ประสบการณ์เรียนรู้ และการรับการถ่ายทอดความรู้ทางด้านการบรรเลงซอสามสายจากภูมิปัญญาไทยทางด้านดนตรีไทย เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์

3. ประชากรที่ศึกษา คัดเลือกกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดการบรรเลงซอสามสายโดยตรงแบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

3.1 กลุ่ม "องค์กรสถาบัน" ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดการบรรเลงซอสามสายอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในลักษณะที่เป็น "ต้นแบบ" หรือ "แม่แบบ" ของการถ่ายทอด ตลอดจนได้มีการพัฒนาการบรรเลงให้ดียิ่งขึ้น

3.2 กลุ่ม "องค์กรบุคคล" ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ในด้านการบรรเลงซอสามสายโดยตรงจาก "องค์กรสถาบัน" ข้างต้น และได้ทำการถ่ายทอดการบรรเลงซอสามสายให้กับอนุชนรุ่นหลังตลอดมาจนในปัจจุบัน

3.3 กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในฐานะ "ศิษย์" ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ในด้านการบรรเลงซอสามสายจาก "องค์กรบุคคล" ข้างต้น โดยตรง มี 3 กลุ่ม คือ

- 3.3.1 ศิษย์รุ่นโต
- 3.3.2 ศิษย์รุ่นกลาง
- 3.3.3 ศิษย์รุ่นเล็ก

4. เวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ก. ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

ข. ระยะเวลาเก็บข้อมูลในภาคสนาม คือ การสัมภาษณ์ และการสังเกต การถ่ายทอดการบรรเลงซอสามสายจาก "องค์กรบุคคล" และ ผู้ที่เกี่ยวข้องในฐานะเป็น "ศิษย์" ได้รับการถ่ายทอดจาก "องค์กรบุคคล"

ค. ระยะการวิเคราะห์ ตีความ สังเคราะห์ และสรุปผลการวิจัยเพื่อนำเสนอเขียนรายงานการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อสรุปในการวิจัยนี้ เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทยในการถ่ายทอดที่มีลักษณะเฉพาะทางศิลปวิทยาการด้านดนตรีไทย

2. ได้เกิดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทางภูมิปัญญาที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของการบรรเลงซอสามสายไทย

3. ผลการวิจัยจะช่วยให้เกิดความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยในการถ่ายทอดศิลปวิทยาการทางด้านดนตรีไทย

4. เพื่อประโยชน์ต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบ และเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาและถ่ายทอดศิลปวิทยาการทางด้านดนตรีของไทย จะได้นำข้อค้นพบนี้ไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและเผยแพร่การดนตรีของไทยต่อไป

5. ผลการวิจัยในครั้งนี้ ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าและการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป